

—

Via Crucis

—

teksten / textes

toelichting (NL)

notes de programme (FR)

programme notes (EN)

Membra Jesu Nostri: I. Ad Pedes - "Ecce Super Montes" (1680)

Dietrich Buxtehude

1. Sonata

2. Concerto

Ecce super montes
pedes evangelizantis
et annunciantis pacem

*Daar, over de bergen
snelt een vreugdebode.
Hij kondigt vrede aan.*

3. Aria: sopraan

Salve mundi salutare,
salve, salve Jesu care!
Cruci tuae me aptare
vellem vere, tu scis quare,
da mihi tui copiam.

*Gegroet redder van de wereld,
gegroet, lieve Jezus!
Kon ik mij maar bij u voegen aan het kruis,
waarlijk, dat is wat ik wil, U weet waarom.
Geef mij van Uw overvloed.*

4. Aria: sopraan

Clavos pedum, plagas duras,
et tam graves impressuras
circumplector cum affectu,
tuo pavens in aspectu,
tuorum memor vulnerum.

*De nagels in Uw voeten, de harde slagen
en de diepe striemen,
ik omarm ze vol overgave,
bevend voor Uw aanblik,
als ik aan Uw wonden denk.*

5. Aria: bas

Dulcis Jesu, pie Deus,
Ad te clamo licet reus,
praebe mihi te benignum,
ne repellas me indignum
de tuis sanctis pedibus.

*Zoete Jezus, genadige God,
ik roep U aan. Ook al ben ik schuldig,
betoon U mild tegenover mij,
stuur mij, onwaardige, niet weg
van Uw heilige voeten.*

6. Concerto (da capo)

7. Concerto

Salve mundi salutare,
salve, salve Jesu care!
Cruci tuae me aptare
vellem vere, tu scis quare,
da mihi tui copiam.

*Gegroet redder van de wereld,
gegroet, lieve Jezus!
Kon ik mij maar bij u voegen aan het kruis,
waarlijk, dat is wat ik wil, U weet waarom.
Geef mij van Uw overvloed.*

Ad Genua - To The Knees (1680)

Anna Thorvaldsdottir (muziek) & Gudrun Eva Minervudottir (tekst)

I fall to my knees
I fall
I fall
I fall
to my knees and
ask forgiveness for
lazy thoughts,
unseemly hunger
and
the beautiful, wild stampede of my fear

I fall to my knees
I fall
I fall
I fall
to my knees and into
the dark haze
of the purple, innocent sky
I fall deep into the sky and beg
for clarity,
true satisfaction
and union of the soul

I give myself up
I give
I give up

I fall to my knees
I fall
I fall
I fall
to my knees and worship
the eternal music

*ik val op mijn knieën en vraag vergeving voor luie gedachten,
ongepaste honger en de mooie, wilde stormloop van mijn angst*

*ik val op mijn knieën en in de donkere waas van de paarse, onschuldige lucht
val ik diep in de lucht en smeeek voor duidelijkheid, echte voldoening en vereniging van de ziel*

ik geef mezelf op, ik geef het op

ik val op mijn knieën en aanbid de eeuwige muziek

Membra Jesu Nostri: III. Ad Manus - "Quid Sunt Plagae Istae" (1680)

Dietrich Buxtehude

1. Sonata

2. Concerto

Quid sunt plagae istae
in medio manuum tuarum?

*Wat zijn dat voor wonden
midden in Uw handen ?*

3. Aria: sopraan

Salve Jesu, pastor bone,
fatigatus in agone,
qui per lignum es distractus
et ad lignum es compactus
expansis sanctis manibus.

*Gegroet Jezus, goede herder,
uitgeput door de doodstrijd,
op het kruishout uitgerekt
op het kruishout vastgenageld
aan Uw uitgestrekte heilige handen.*

4. Aria: sopraan

Manus sanctae, vos amplector,
et gemendo condelector,
grates ago plagis tantis,
clavis duris guttis sanctis
dans lacrymas cum osculis.

*Heilige handen, ik grijp jullie
en al zuchtend verheug ik mij toch over jullie.
Ik dank de vele slagen,
de harde spijkers, de heilige bloeddruppels,
in tranen kus ik ze.*

5. Aria: alt, tenor & bas

In cruore tuo lotum
me commendo tibi totum,
tuae sanctae manus istae
me defendant, Jesu Christe,
extremis in periculis.

*In Uw bloed gewassen,
geef ik mij helemaal aan U over.
Moge Uw heilige handen
mij beschermen, Jezus Christus,
in doodsnood.*

6. Concerto (da capo)

To the Hands: No. 2, In Medio (2016)

Caroline Shaw

quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum
quid sunt plagae istae in medio manuum nostrarum
in medio. in medio.
in medio manuum tuarum

wat zijn dat voor wonden midden in Uw handen

Stabat Mater Dolorosa: Grave (1736)

Giovanni Battista Pergolesi

Stabat mater dolorosa
iuxta crucem lacrimosa,
dum pendebat filius.

*De moeder stond door smart bevangen
en met tranen langs haar wangen
waar haar zoon gekruisigd hing.*

To the Hands: No. 3, Her Beacon-Hand Beckons (2016)

Caroline Shaw

tekst door Caroline Shaw, als reactie op het sonnet 'Te New Colossus' uit 1883 van Emma Lazarus, dat op het voetstuk van het Vrijheidsbeeld werd gemonteerd in 1903

Her beacon-hand beckons:
give
give to me
those yearning to breathe free
tempest-tossed they cannot see
what lies beyond the olive tree
whose branch was lost amid the pleas
for mercy, mercy
give
give to me
your tired fighters fleeing flying
from the
from the
from
let them
i will be your refuge
i will be your refuge
i will be
i will be
we will be
we will

*Haar hand lonkt als een baken
geef, geef me
dat verlangen om vrij te ademen
ze zijn overweldigd en kunnen ze niet zien
wat achter de olijfboom ligt
wiens tak verloren was te midden van de smeekbeden
voor genade, genade
geef, geef me
je vermoeide jagers zijn op de vlucht
van de
van
laat ze
ik zal je toevlucht zijn
ik zal zijn
we zullen zijn
wij zullen*

Membra Jesu Nostri: IV. Ad Latus - "Surge Amica Mea" (1680)

Dietrich Buxtehude

1. Sonata

2. Concerto

Surge, amica mea,
speciosa mea, et veni,
columba mea in foraminibus petrae,
in caverna maceriae.

*Sta op, vriendin,
mooi meisje, kom!
Mijn duifje in de rotskloof,
verscholen in de bergwand.*

3. Aria: sopraan

Salve latus salvatoris,
in quo latet mel dulcoris,
in quo patet vis amoris,
ex quo scatet fons cruoris,
qui corda lavat sordida

*Gegroet, zijde van de redder,
waarin de zoete honing verborgen ligt,
waarin de kracht van de liefde zich openbaart,
waaruit de bron van bloed opwelt,
die het bezoedelde hart zuivert van zonde.*

4. Aria: alt, tenor & bas

Ecce tibi appropinquo,
parce, Jesu, si delinquo,
verecunda quidem fronte,
ad te tamen veni sponte
scrutari tua vulnera

*Kijk, ik kom naar U toe,
ontzie me als ik tekort schiet.
Met beschroomd gelaat
ben ik toch naar U gekomen, uit vrije wil,
om Uw wonden te onderzoeken.*

5. Aria: sopraan

Hora mortis meus flatus
intret Jesu, tuum latus,
hinc expirans in te vadat,
ne hunc leo trux invadat,
sed apud te permaneat

*Moge, in het uur van de dood, mijn
laatste adem in Uw zijde binnendringen, o
Jezus; van hier scheidend, moge ze bij U
binnengaan, opdat de woeste leeuw haar niet
zal bespringen, maar mijn ziel voor altijd bij U
geborgen is.*

6. Concerto (da capo)

To the Hands: No. 4, Ever Ever Ever (2016)

Caroline Shaw

*tekst door Caroline Shaw - de laatste regel, in caverna, is van Buxtehude's Ad latus – een regel uit het Hooglied
"in foraminibus petrae, in caverna maceriae", of 'in de kloven van de rots, in de holte van de klijf"*

ever ever ever
in the window sills or
the beveled edges
of the aging wooden frames that hold
old photographs
hands folded
folded
gently in her lap

ever ever
in the crevices
the never-ending efforts of
the grandmother's tendons tending
to her bread and empty chairs
left for Elijahs
where are they now

in caverna
in caverna

*ooit ooit ooit
in de vensterbanken of de afgeschuinde randen
van de ouder wordende houten frames die stand houden
oude foto's handen gevouwen
zachtjes op haar schoot
ooit ooit
in de spleten de eindeloze inspanningen
van de pezen van grootmoeder reiken naar haar brood en lege stoelen
vertrokken naar Elia waar zijn ze nu*

*in caverna
in caverna*

Membra Jesu Nostri: VII. Ad Faciem - "Illustra Faciem-tuam" (1680)

Dietrich Buxtehude

1. Sonata

2. Concerto

Illustra faciem tuam super servum tuum,
salvum me fac in misericordia tua

*Laat uw gelaat stralen over mij, uw knecht,
en verlos mij door uw genade.*

3. Aria: alt, tenor & bas

Salve, caput cruentatum,
totum spinis coronatum,
conquassatum, vulneratum,
arundine verberatum
facie sputis illita

*Gegroet hoofd vol bloed,
rondom met doornen gekroond,
gekneusd, gekwetst,
geslagen met een rietstok,
het gezicht besmeurd met speeksel.*

4. Aria: alt

Dum me mori est necesse,
noli mihi tunc deesse,
in tremenda mortis hora
veni, Jesu, absque mora,
tuere me et libera

*Wanneer ik eenmaal sterven moet,
wees dan niet ver van mij,
in het huiveringwekkende uur van de dood.
Kom Jezus, en wacht niet
bescherm en bevrijd mij.*

5. Aria: twee sopranen, alt, tenor & bas

Cum me jubes emigrare,
Jesu care, tunc appare,
o amator amplectende,
temet ipsum tunc ostende
in cruce salutifera.

*Als U me beveelt deze wereld te verlaten,
lieve Jezus, verschijn dan aan me,
o, Gij liefdevolle, die ik omarmen wil.
Verschijn dan in eigen persoon,
op het redding brengend kruis.*

6. Concerto

Amen

Amen

To the Hands: No. 5, Litany of the Displaced (2016)

Caroline Shaw

Het koor spreekt cijfers uit van internationaal ontheemde personen zoals bekend bij het Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC).

Fried-und Freudenreiche Hinfahrt: II. Klagelied - "Muß Der Tod Denn Auch Entbinden" (1671)

Dietrich Buxtehude

Muß der Tod denn nun doch trennen,
Was uns ganz untrennbar scheint?
Müssen wir entrissen nennen,
Was sonst war mit uns vereint?
Ach, getreuer Freunde Scheiden,
Machet gar zu herbes Leiden;
Und trifft oft ein liebend Herz
Mehr als eigener Todes schmerz.

Wieder hat der Tod zerrissen,
Was verbunden lange Zeit!
Immer werd ich den vermessen,
Der sich liebend mir geweiht.
Dies soll nun ein Trost mir werden,
Daß, so lang ich leb auf Erden,
Stets ich sein in Lust und Pein,
Dankbar eingedenk will sein.

*Moet de dood ons scheiden
Wij die onafscheidelijk zijn.
Moet hij, na dit alles, diegene stelen
Die ik zo liefheb.
Ach! Het droevige afscheid
Van mijn vader is te pijnlijk
Het is of mijn hart
uit mijn borst gerukt wordt*

*Alweer heeft de dood verbroken
Wat sinds lang verbonden was
Ik zal voor altijd diegene die zich met
Liefde over mij ontfermd geeft, missen.
Ik zal me nu en zolang
lik op aarde ben
Troosten met grote dankbaarheid
In goede en kwade dagen.*

To the Hands: No. 6, I Will Hold You (2016)

Caroline Shaw

i would hold you
i would hold you
ever ever will i hold you
ever ever will i enfold you

in medio
in medio
in medio
in medio
in medio manuum tuarum

*ik zou je vasthouden, ooit zal ik je vasthouden
ooit zal ik je omhullen, in het midden, in het midden van je handen*

Cor Meum est Templum Sacrum (2000)

Patricia van Ness

Cor meum est templum sacrum
Sanctius quam etiam mente concipiam
Sapientius quam etiam mea labra
loqui possint
Fons mysterii et gratiae

Cor meum primo tu creavisti vero
Et multis cum mirandis complevisti
Quod fingens cum manibus tuis formasti
Et simul cum spiritu tuo tetigisti

Cor meum in tempestavistate sua
mihi se detegit
Et aurea venustate flumina
Fluentia monstrans
Me ad itinera infiniti splendoris
abscondita perducit

Tranquillitas tua expectantem
tempus eius me tangit
Et cor meum tuum ut domum ubertim et
perplexum fecisti
Ut aedem sapientiae ultro intelligentiam
meam formasti
Ut templum gratiarum et mysteriorum cum
tuis manibus finxisti

Amen

*Mijn hart is een heilige tempel
Het is vromer en wijzer dan ik ooit ervaar
Wijzer ook dan mijn mond
kan raden
Een bron van wonder en genade.*

*U heeft mijn hart gestalte gegeven
En het voorzien van wonderbaarlijk leven
Gevormd en door Uw hand gemaakt
En door Uw adem aangeraakt*

*Het hart openbaart zich
Als de tijd wil komen
Gebaad in schitterend gouden stromen
Van sierlijk draaiende rivieren
Die sluiks in schoonheid
Zegevieren*

*Geraakt door Uw stilte,
Verbeid ik de tijd.
Mijn hart is een woonplaats vol rijkdom
En complexiteit
Vol wijsheid, niet vatbaar
Voor mijn verstand
Vol wonderen en genade
Ontvangen uit Uw hand*

Amen

Programmatoelichting Via Crucis

door Aurélie Walschaert

NL – In 2016 vroeg het Amerikaanse kamerkoor The Crossing aan zeven vooraanstaande componisten om de cantates uit Buxtehudes indringende cyclus *Membra Jesu Nostrī* van een hedendaagse tegenhanger te voorzien. Deze composities benaderden het lijden van Christus – en bij uitbreiding dat van de mens – vanuit een nieuwe en humanistische invalshoek. Het Vlaams Radiokoor trekt dit verhaal nog verder door en bekijkt het onderwerp vanuit een vrouwelijk perspectief. Van de huilende Maria aan het kruis tot de strijdende of zorgende vrouwen van vandaag. In veertien delen – evenveel als de kruisweg van Christus – ontspint zich een muzikaal weefsel, als een warme balsem voor de gepijnigde ziel.

Lijdend aan het kruis

De cantatecyclus *Membra Jesu Nostrī patientis sanctissima* – vandaag afgekort tot *Membra Jesu Nostrī* – is één van de bekendste werken van Dietrich Buxtehude (ca. 1637 – 1707). Tegenwoordig wordt het vaak uitgevoerd in de passietijd, als alternatief voor de Johannes- of Matheuspassie. De Deens-Duitse componist, organist en muziekpedagoog verbleef het grootste deel van zijn leven in de Noord-Duitse stad Lübeck. Hij werkte er als organist aan de Marienkirche, en componeerde tal van orgel- en klavecimbelwerken en religieuze vocale muziek.

Buxtehudes *Membra Jesu Nostrī* bestaat uit zeven cantates die elk één van de lichaamsdelen van de gekruisigde Christus bezingen – van diens voeten tot zijn knieën, handen, zijdes, borst, hart en hoofd. De tekst vertrekt van de middeleeuwse passiehymnes *Salve mundi, salutare*, die op hun beurt teruggaan op de mystieke meditatie van cisterciënzer Arnulf van Leuven. Aan elk van deze gedichten voegde Buxtehude een passende Bijbelse spreuk toe. Voor dat motto koos hij telkens een concertante zetting waarin hij het koor en de instrumentalisten samen inzet, om dan de strofes van de hymnes als een solistische aria vorm te geven. Elke cantate start zo met een instrumentale inleiding, waarna koor en solisten elkaar afwisselen.

Opmerkelijk is dat Buxtehude in één van de zelfgekozen spreuken onrechtstreeks naar het thema van de vrouwelijke geborgenheid verwijst. Voor de vijfde cantate *Ad Pectus* koos hij immers een fragment uit de eerste Petrusbrief, dat refereert aan de pasgeborenen die naar goede melk smachten, als metafoor voor de hunkering naar goddelijke – of vrouwelijke – geborgenheid. Die sfeer van veiligheid en vertrouwdheid brengt Buxtehude tot uitdrukking door de twee hoogste vocale stemmen in deze cantate weg te laten.

Ook in de andere delen van de cyclus weet Buxtehude de sensuele teksten om te zetten in uiterst

beeldende muziek. De schrijnende, soms smachtende dissonanten leiden als vanzelf naar Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736) en diens beroemde *Stabat Mater*. “Huilend stond de moeder aan de voet van het kruis, waaraan haar zoon te sterven hing.” Zo luidt de beginregel van het gedicht dat rond 1300 geschreven werd ter ere van de Heilige Maria, en dat Pergolesi gebruikte om aan het einde van zijn leven een nieuw *Stabat Mater* te componeren. Hij deed dat in opdracht van de Napolitaanse broederschap ‘Cavalieri della Virgine de Dolori’. Zij wilden graag een vervanging voor Alessandro Scarlatti’s tot dan toe gebruikte versie van het *Stabat Mater* tijdens hun private verering op Goede Vrijdag. Dat verklaart de intieme bezetting en sfeer van dit vocale kamermuziekwerk, dat het lijden van Christus benadert vanuit het standpunt van de moeder.

Een verzachtende blik

De IJslandse componiste Anna Þorvaldsdóttir (1977) richtte haar blik met *Ad Genua* naar de knieën en liet zich daarbij leiden door het gedicht van haar vaste tekstschrijfster Guðrún Eva Minervudóttir: “De lyriek van de solostem, die de basis vormde voor de muziek, is mij ingegeven door de mooie tekst van Guðrún Eva. De muziek is ook geïnspireerd door noties van nederigheid en tolerantie - en een vorm van verlangen naar schoonheid tijdens pijnlijke of moeilijke momenten. De muziek hult de solostemmen in een dromerige sfeer, angstaanjagend en kalm tegelijk.” Het resultaat is een etherisch en toegankelijk werk, dat een moment van zachtheid en contemplatie biedt.

De Amerikaanse componiste Caroline Shaw (1982) staat met haar compositie *To the hands* stil bij de pijn van een ander, en wat de aanblik ervan met de ander doet. Ze is amper achtendertig, maar won in 2013 als jongste deelneemster ooit de Pulitzer Prize for Composition met haar *Partita for Eight Voices*. Naast componiste is ze ook zangeres en violiste, en dus verbaast het niet dat het grootste deel van haar oeuvre uit werken voor strijkkwartet of voor de stem bestaat. Het schrijven voor koor doet ze uit liefde voor de stem en vanuit de overtuiging om mensen samen te brengen rond onderwerpen die ertoe doen. *To the hands* verenigt dit allemaal in een suite van zes korte koralen, op zelfgeschreven teksten. Zowel in haar muzikale taal als in de teksten vermengt Shaw oud en nieuw, verleden en heden: “*To the Hands* start in de 17de-eeuwse klankwereld van Buxtehude. Die wordt uitgebreid, gekleurd en afgebroken, terwijl de kerngedachte van het stuk geleidelijk aan in beeld komt – het lijden van zij die over de hele wereld steun zoeken, en onze rol en verantwoordelijkheid in deze wereldwijde en lokale crisis.”

Meditatie op de dood

Met Buxtehudes klaaglied uit zijn cantate *Fried und Freudenreiche Hinfahrt* uit 1674 is de cirkel rond. De cantate bestaat uit twee delen, waarvan Buxtehude het eerste – een koraalzetting van Martin Luther's *Mit Fried und Freud ich fahr dahin* in vierdelig omkeerbaar contrapunt – al in 1671 had gecomponeerd voor de begrafenis van het hoofd van de kerk in Lübeck, Meno Hanneken. Het tweede klaaglied componeerde hij na de dood van zijn vader. In de tekst – vermoedelijk door Buxtehude zelf geschreven – zoekt de auteur verlichting voor zijn lijden in herinneringen en in de vereniging van de overledene met het goddelijke. Dat eeuwige menselijke verlangen naar een eenheid met God vormt de rode draad in de afsluitende compositie van de mystieke Amerikaanse componiste Patricia van Ness – die ook wel bekend staat als de moderne Hildegard von Bingen.

Notes de programme : Via Crucis

explications : Aurélie Walschaert

FR – En 2016, le chœur de chambre américain The Crossing a demandé à sept éminents compositeurs de créer un équivalent contemporain des cantates de l'impressionnant cycle *Membra Jesu Nos* de Dietrich Buxtehude. Ces compositions abordaient la souffrance du Christ et par extension celle des hommes, sous un nouvel angle humaniste. Le Vlaams Radiokoor poursuit aujourd'hui cette démarche en explorant le sujet d'un point de vue féminin. Des larmes de Marie au pied de la croix aux luttes et préoccupations des femmes actuelles. En quatorze mouvements (autant que de stations du chemin de croix) se déploie une étoffe musicale, comme un baume sur une âme en peine.

Souffrances christiques

Le cycle de cantates *Membra Jesu Nostri patientis sanctissima*, désormais abrégé en *Membra Jesu Nostri*, est l'une des œuvres les plus célèbres de Dietrich Buxtehude (ca 1637 – 1707). Il est aujourd'hui souvent interprété à la période de Pâques, pour changer de la Passion selon saint Jean ou selon saint Mathieu. Ce compositeur, organiste et pédagogue germano-danois a passé la majeure partie de sa vie dans la ville de Lübeck, dans le nord de l'Allemagne. Il y a travaillé comme organiste à la Marienkirche et a composé de nombreuses œuvres pour orgue et clavecin, ainsi que de la musique vocale sacrée.

Le cycle *Membra Jesu Nostri* de Buxtehude se compose de sept cantates, dont chacune chante l'une des parties de l'anatomie du Christ sur la croix : les pieds, les genoux, les mains, les flancs, le buste, le cœur et le visage. Le texte est dérivé des hymnes médiévaux de la passion *Salve mundi, salutare*, qui s'inspirent eux-mêmes des méditations spirituelles du moine cistercien Arnulf de Louvain. Buxtehude a ajouté à ces poèmes une citation biblique appropriée. Pour chacune d'elles, il a choisi un effectif concertant réunissant le chœur et les instrumentistes, pour ensuite façonner les strophes des hymnes comme un aria soliste. Chaque cantate s'ouvre donc sur une introduction instrumentale suivie d'une alternance entre le chœur et les solistes.

On remarquera que l'une des citations choisies par Buxtehude se réfère indirectement au thème du sein nourricier de la mère. Pour la cinquième cantate *Ad Pecus*, il a en effet sélectionné un extrait de la première lettre de Pierre, qui fait référence aux enfants nouveau-nés avides de bon lait comme métaphore du désir ardent de protection divine ou féminine. Buxtehude exprime cette atmosphère de confiance et de sécurité en délaissant les deux voix les plus aiguës dans cette cantate.

D'autres mouvements du cycle de Buxtehude transposent également la sensualité des textes en

musique imagée. Les dissonances criantes et parfois languissantes mènent naturellement vers Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736) et son célèbre *Stabat Mater*. « La mère éplorée se tenait au pied de la croix où son fils était suspendu, en train de mourir. » Ainsi débute le poème écrit aux alentours de 1300 en hommage à la Vierge Marie, que Pergolesi a utilisé pour composer à la fin de sa vie un nouveau *Stabat Mater* à la demande de la confrérie napolitaine « Cavalieri della Vergine de Dolori ». Ces derniers souhaitaient remplacer la version habituelle d’Alessandro Scarlatti pour leur culte privé du Vendredi saint, ce qui explique l’effectif et l’atmosphère intimes de cette œuvre vocale de musique de chambre, qui aborde la souffrance du Christ sous l’angle de la mère.

Un regard apaisant

La compositrice islandaise Anna Þorvaldsdóttir (1977) a quant à elle tourné son regard vers les genoux du Christ pour son *Ad Genua* dérivé d’un poème de sa librettiste attitrée, Guðrún Eva Minervudóttir : « Le lyrisme de la voix soliste formant la base de la musique m’a été inspiré par le magnifique texte de Guðrún Eva. La musique m’a été évoquée par des notions d’humilité et de tolérance, mais aussi d’une certaine soif de beauté pendant les moments pénibles ou difficiles. Elle enveloppe les voix des solistes d’une ambiance onirique, apaisante et terrifiante à la fois. » Il en résulte une œuvre accessible et éthérée, un moment de douceur et de contemplation.

L’œuvre *To the hands* de la compositrice américaine Caroline Shaw (1982) se penche sur la douleur d’autrui et ce qu’elle provoque chez nous. Aujourd’hui âgée d’à peine 38 ans, Caroline Shaw a déjà remporté le prix Pulitzer de musique pour sa *Partita for Eight Voices* (en 2013), ce qui la sacre plus jeune récipiendaire dudit prix. Sachant qu’elle est aussi chanteuse et violoniste, on ne s’étonnera guère que la majeure partie de son œuvre consiste en compositions pour voix ou quatuor à cordes. Son écriture pour chœur dérive de son amour des voix et de sa conviction qu’il est bon de rassembler les gens autour de thématiques qui comptent. *To the hands* réunit ces deux éléments en une suite de six chorals dont elle a également rédigé les textes. Tant son langage musical que ses textes entremêlent l’ancien et le nouveau, le passé et le présent : « *To the Hands* commence dans l’univers sonore du XVIIe siècle de Buxtehude. Puis, celui-ci s’élargit, se colore et se décompose, tandis que l’idée centrale se déploie progressivement : la souffrance de ceux qui recherchent du soutien aux quatre coins du monde, ainsi que notre rôle et notre responsabilité dans cette crise locale et mondiale. »

Méditation sur la mort

La boucle est bouclée avec les plaintes de Buxtehude issues de sa cantate *Fried und Freudenreiche Hinfahrt* de 1674. Cette cantate se compose de deux plaintes, dont la première (un effectif choral du *Mit Fried und Freud ich fahr dahin* de Martin Luther en contrepoint réversible à quatre parties) avait déjà été composée par Buxtehude en 1671 pour les funérailles du chef de l’église de Lübeck, Meno Hanneken. La deuxième plainte a été composée après la mort de son père. L’auteur du texte (sans doute Buxtehude lui-même) cherche à adoucir sa peine par le souvenir et la réunion du défunt avec le divin. Ce désir éternel d’unité avec Dieu forme le fil rouge de la conclusion composée par Patricia van Ness, compositrice mystique américaine dont on dit qu’elle est la Hildegarde von Bingen moderne.

Programme notes: Via Crucis

by Aurélie Walschaert

ENG – In 2016, American chamber choir The Crossing commissioned seven contemporary composers to write a response to Buxtehude's 17th century masterpiece *Membra Jesu Nostris*. These compositions reflect on the suffering of Christ - and by extension, of man - from a new and humanistic point of view. The Vlaams Radiokoor takes it a step further and approaches the theme from a female perspective. From the crying Mary at the cross to the battling and caring women of today. In fourteen movements – like the fourteen Stations of the Cross – a musical fabric appears, as if it were a warm balm for the tormented soul.

Suffering at the cross

The cantata cycle *Membra Jesu Nostris patientis sanctissima* – today often abbreviated to *Membra Jesu Nostris* – is one of the most famous works by Dietrich Buxtehude (ca. 1637 – 1707). Nowadays it is frequently performed in passion time, as an alternative for the St. John or St. Matthew Passion. The Danish-German composer, organ player and music teacher spent the majority of his life in the German city Lübeck. There he worked as organist of the Marienkirche, composing a plethora of organ and harpsichord pieces as well as religious vocal music.

Buxtehude's *Membra Jesu Nostris* consists of seven cantatas, each contemplating the limbs of the crucified Christ – his pierced feet, bent knees, bleeding hands, wounded side, revered breast, loving heart, and thorn-crowned face. The texts are based on the medieval passion hymns *Salve mundi, salutare*, in their turn based on the mystical meditations of Arnulf of Leuven. To each of these poems, Buxtehude added a fitting biblical quote. For each movement he chose a concertante setting in which the choir and instrumentalists work together, followed by hymne stanzas shaped as solistic arias. Each cantata thus opens with an instrumental introduction, after which choir and soloists alternate.

Remarkably, in one of the biblical quotes chosen by Buxtehude he refers indirectly to the theme of the motherly comfort. For the fifth cantata *Ad Pectus* he chose a fragment from the first Peter letter referring to the newborns craving milk, a metaphor for the yearning for divine – of female – comfort. That atmosphere of safety and familiarity is expressed by Buxtehude by the absence of the two highest female voices.

Also in the other movements of the cycle, Buxtehude manages to translate the sensual texts to very evocative music. The poignant, sometimes wistful dissonants lead to Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736) and his famous *Stabat Mater*. "The grieving Mother stood weeping beside the cross where her Son was hanging." This is the first line of the poem written around 1300 in honour of Holy

Mary, used by Pergolesi when he composed a new *Stabat Mater* at the end of his life. The work was commissioned by Neapolitan brotherhood 'Cavalieri della Virgine de Dolori' who wanted to replace Alessandro Scarlatti's version of the *Stabat Mater*, which they always used at their private worship on Good Friday. This fact explains the intimate setting and atmosphere of this vocal chamber music work, that reflects on the suffering of Christ from the motherly point of view.

A modern response

With her *Ad Genua* Icelandic composer Anna Þorvaldsdóttir (1977) created a response to the second cantata, addressing the knees and lead by the poem of her regular lyricist Guðrún Eva Minervudóttir: "Guðrún Eva Minervudóttir's beautiful text inspired the lyricism of the solo voice that planted the seeds for the music. The music is also inspired by the notions of humility and of turning a blind eye - and a sense of longing for beauty in the face of pain and difficulty. The music envelops the solo voices in a dreamlike state, both terrifying and calm at the same time." The result is an ethereal and accessible work, offering a moment of gentleness and contemplation.

The American Caroline Shaw (1982) is a New York-based musician — vocalist, violinist, composer, and producer — and the youngest recipient of the Pulitzer Prize for Music in 2013 for *Partita for 8 Voices*, written for the Grammy-winning Roomful of Teeth, of which she is a member. Her composing for choir stems in her love for the voice and the conviction to bring people together in important matters. *To the Hands* unites these ideas in a suite of six short chorals on her own lyrics. In both her musical language as well her texts Shaw blends old and new, the past and the present: "*To the Hands* inside the 17th century sound of Buxtehude. It expands and colors and breaks this language, as the piece's core considerations, of the suffering of those around the world seeking refuge, and of our role and responsibility in these global and local crises, gradually come into focus."

Meditation on death

With Buxtehude's lament from the cantata *Fried und Freudenreiche Hinfahrt* from 1674 we come full circle. The cantata consists of two parts: the first — a choral setting of Martin Luther's *Mit Fried und Freud ich fahr dahin* in four part invertible counterpoint — he had already composed in 1671 on the occasion of the funeral of the head of the church in Lübeck, Meno Hanneken. The second lament he composed after the death of his father. In the text — presumably written by Buxtehude himself — the author is in search of enlightenment for his suffering in memories and in the unification of the deceased and the divine. That eternal human longing for unity for god is the common thread throughout the closing composition of the mystical American composer Patricia van Ness, also known as a modern Hildegard von Bingen.